

Juryrapport

Zeeuwse Boekenprijs 2023

ZBP2023

Juryrapport ZBP 2023

Dames en heren,

We zijn hier bijeen om een punt te zetten achter de 21ste editie van de Zeeuwse Boekenprijs. Een gouden punt, een gouden pen wel te verstaan, want dat is de prijs die we voor de prachtige winnaar van dit jaar klaar hebben liggen. En er zijn ook weer een bronzen en een gouden pen. Na de positieve ervaringen tijdens de jubileumeditie van vorig jaar hebben we besloten ook nu weer tien genomineerde boeken mee te nemen naar deze afsluitende bijeenkomst en vervolgens daaruit een winnende top drie aan Zeeland te presenteren. We hopen op deze manier aan alle schrijvers in – en uiteraard ook buiten – de provincie te laten zien, dat Zeeland telkens weer een ongekend groot regiment schrijvers inspireert.

Fictie, non-fictie, jeugdboeken, biografieën, thrillers, historische studies, fotoboeken, science-fiction, young adult verhalen, catalogi, poëzie, prentenboeken: in totaal waren er 58 inzendingen voor de editie van 2023, 58 Nederlandstalige boeken die verschenen tussen juli 2022 en juli 2023. Uit de pen van een in Zeeland geboren of woonachtige auteur, of inhoudelijk in meer of mindere mate Zeeuws gerelateerd. In dat opzicht toont de jury zich altijd ruimhartig. We zijn blij met de inzendingen waarvan je op het eerste gezicht denkt: wat heeft dat boek nu met Zeeland te maken? Tot je gaat lezen en ontdekt dat de schrijver de Zeeuwse kust betreft in de internationale drugssmokkel. Of dat de hoofdpersoon een in Vlissingen geboren joods meisje blijkt te zijn dat met haar zoontje op een aangrijpende manier slachtoffer wordt van het Nazigeweld tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Appels en peren, dames en heren. Elk jaar krijgen we de vraag wel voorgelegd. Hoe kun je als jury kiezen uit zo'n verscheidenheid aan boeken. Bundels met poëzie die de sfeer van Groede en Doggerland tekenen, of gedichten waarin liefde bijna mystiek wordt, zulke op prachtige ritmes geschreven boeken kun je toch moeilijk vergelijken met een studie waarin een nieuwe methode wordt gepresenteerd waarmee de aantallen inwoners van steden in de 16^e, 17^e en 18^e eeuw nauwkeuriger kunnen worden geteld. Een bloedstollend verhaal over een lugubere vondst in de Braakmanbossen of op het terrein bij Ritthem waar de Marinierskazerne gepland stond, hoe kun je dat afzetten tegen een sprankelend prentenboek waarin een juf na schooltijd een kopje thee gaat drinken met een tijger. Toegegeven, dat is niet makkelijk. Maar voor het opdelen in categorieën is – hoe groot en weids we Zeeland ook vinden – de jaarlijkse oogst aan boeken te beperkt. Bovendien weten we zeker: als u afgelopen nazomer zelf appels en peren heeft geoogst, dan kunt u er een vrucht uit kiezen die meer glanst en gezonder smaakt dan alle andere. Het ene jaar zal het een appel zijn, het andere een peer.

Dames en heren, we hebben een winnaar. Voor ik met u alle tien genomineerde boeken langsloop om uiteindelijk bij de top drie en de winnaar van de Gouden Pen uit te komen, nog eerst even dit. Als Commissaris van de Koning heb ik wel eens gezegd en ook opgeschreven: je hoeft niet in Zeeland geboren te zijn om er vandaan te willen komen. Dat is een gevoel dat je kunt hebben, als je hier aan de monding van de Schelde je thuis hebt gevonden. Voor de Zeeuwse Boekenprijs kunnen we die uitspraak iets aanpassen. We willen daarmee alle auteurs en uitgevers die de moeite hebben genomen om hun werk in te zenden, dank zeggen en tevens een hart onder de riem steken. Je hoeft niet in Zeeland geboren te zijn om er vandaan te willen komen. Een variant op die uitspraak kan zijn: je hoeft niet de Zeeuwse Boekenprijs te winnen om ervan te kunnen houden. We hopen dat dat voor heel schrijvend Zeeland geldt.

En dan nu de top 10. U heeft de tien genomineerde boeken de afgelopen weken ongetwijfeld al voorbij zien komen. Een indrukwekkende, gevarieerde lijst waarin volgens de jury de veelzijdige, literaire oogst op een treffende manier wordt weerspiegeld. Ik begin nu met een korte introductie van de zeven titels die wel genomineerd zijn, maar die niet in de top drie zijn geëindigd. En voor we dan aan de top drie toekomen, lichten we er nog één genomineerde uit die we als bijzondere Zeeuwse uitgave nog even in het zonnetje willen zetten.

ZBP 2023

- Er worden tijdens deze editie van de Zeeuwse Boekenprijs fascinerende tijdreizen gemaakt. In een Volvo V70 komen we zomaar in het jaar 1468 terecht, en een betoverde trein laat ons uitstappen in het jaar 1635. In 'Het jaar van de Zonderling' van Peter de Boevere reizen we niet naar het verleden, maar naar de toekomst. Het jaar 2075 om precies te zijn. Niet eens zo ver van ons heden vandaan, maar toch ver genoeg om in een angstig gemanipuleerde wereld terecht te komen, waarin Zeeland meer zee dan land is geworden. Waar we het nu nog wel eens gekscherend over hebben - Big Brother is watching you - is daar keiharde realiteit geworden. We zien hoe een kleine groep mensen vanuit Zeeland een landelijk en zelfs een werelds politiek drama weet te ontketenen. Als zonderling kun je - zo blijkt - in gezamenlijkheid werelden veranderen. We waren geboeid tot en met de laatste pagina.
- Waarin een kleine provincie groot kan zijn. Om in het Europese Brussel gehoord te worden, moet je van goeden huize komen. Hard op de trom kunnen slaan als het nodig is. Milos Labovic vertelt in zijn boek 'Lobbyist van Zeeland' hoe hij in de periode van 2009 tot 2017 de Zeeuwse vlag in de hoofdstad van Europa liet wapperen. Met wisselend succes. Maar altijd met gevoel voor humor. Dat begint al als de uit Servië afkomstige Milos zich voor het eerst in Middelburg meldt. Wat zijn band met Zeeland is, wil de sollicitatiecommissie weten. De aanstaande lobbyist geeft toe dat hij nog nooit in Zeeland is geweest en eigenlijk ook nog nooit van de provincie heeft gehoord. De leden van de sollicitatiecommissie krijgen bijna de slappe lach. Niet veel later is Milos Labovic de lobbyist van Zeeland. Hij schreef er een hier en daar hilarisch maar voor velen ook leerzaam boek over.
- De afstand in tijd tot de Tweede Wereldoorlog wordt steeds groter. De aandacht en interesse lijkt ondanks die groeiende afstand eerder toe dan af te nemen. In één van de jeugdboeken verbaast de hoofdpersoon zich erover dat hij nog nooit heeft gehoord van de inundatie van Walcheren in 1944. Dat gemis wordt ruimschoots goed gemaakt. In de biografie die een zeer verdiende plaats in de top 10 heeft gekregen speelt de oorlog ook een belangrijke rol. Met 'Het ongerijmde leven van Martien Beversluis' schetst Lo van Driel een portret van een man die literair van zich wilde doen spreken en met vele winden kon meewaaien. Hij zat bij de socialisten, de communisten, stapte tijdens de oorlog over naar de NSB en werd NSB-burgemeester van Veere en Vrouwenpolder. Een intrigerend, verrassend en bij vlagen verbijsterend levensverhaal.
- Ook in de roman Arkadia van Sipko Melissen is de Tweede Wereldoorlog niet ver weg. De hoofdpersoon Ko of Nemo ontdekt het drama van de in 1944 weggevoerde mannen en jongens in Putten. Meer dan 600 in totaal. Ze moeten zich letterlijk dood werken bij de aanleg van de Friesenwall, een tankgracht in Noord-Duitsland. De jonge Ko, hij is 13 jaar, verwerkt die gruwelwerkelijkheid in een omgeving die paradijselijk is te noemen. Op de Veluwe, met het zonlicht gefilterd door majestueuze bomen, wordt hij volwassen. Hij bekijkt zijn wereld van een afstand. En droomt ervan hoorspelacteur te worden, een acteur die je wel hoort maar niet ziet. In een idyllische wereld waar je, constateerde de jury opgelucht, anders mag zijn.
- We maken een historische omwenteling mee, de toekomst van het Westen en de gehele mensheid staat op het spel. Dat zijn best grote woorden. Maar Ad Verbrugge maakt ze volgens de jury waar in 'De gezagscrisis'. Hij beschrijft uitvoerig waaraan gezag en gezagsdragers moeten voldoen. Aristoteles en andere antieken spreken een woordje mee. Een overheid met een menselijk gezicht, burgers mogen geen nummers zijn - dat is een boodschap die in deze verkiezingstijd vaak wordt gehoord. Ook in dit wijs geschreven boek van Verbrugge. Weten we de kloof tussen bestuur en bestuurden niet te dichten, dan kan de voor ons vanzelfsprekende wereld waarin we nu leven, uit elkaar vallen. Dit boek zet aan tot denken.
- Jan Vantoortelboom is in het Zeeuwse boekenland zeker geen onbekende. Met zijn charmante Vlaamse tongval wist hij al meteen met zijn debuut 'De verzonken jongen' in 2011 tot de shortlist van de Zeeuwse Boekenprijs door te dringen. Sindsdien gooide vrijwel elke roman van hem hoge ogen, zowel in Vlaanderen als in Nederland en ook bij ons in Zeeland. In 2015 won hij de Zeeuwse Boekenprijs met 'De man die haast had'. Dit jaar is hij met zijn roman 'Mauk' een niet te missen topper. Het verhaal van een man - Mauk - die terugblijkt op een jeugd met een gewelddadige vader. Verbeelding kan een vlucht én een reddingsboei zijn. Echt geruststellend zijn de verhalen van Jan Vantoortelboom nooit. De jury houdt zich vast aan dit citaat van de vaderfiguur in het boek: 'Er is verbeelding en er is de werkelijkheid. Maar het één hoeft het ander niet uit te sluiten, want een vrij man houdt niet van grenzen.'

- Nu, dames en heren, naderen we de ontknoping, de top drie van de 21ste editie van de Zeeuwse Boekenprijs is in zicht. Voor ik daaraan toekom, ruimen we een speciaal moment in voor een wat de jury betreft zeer speciaal boek. Een stripboek, uitgebracht door een Zeeuwse uitgever. Het is een voor velen van ons bekend tafereel. Een opa en een oma die voor hun kleinkinderen herinneringen ophalen aan de moeilijk uit het geheugen te bannen Tweede Wereldoorlog. Als die verhalen niet worden verteld, dan verdwijnt er voor de jongere generaties een stuk recente geschiedenis waarvan de littekens in Zeeland nog altijd zichtbaar zijn. In het landschap, en ook in de mensen. Gelukkig hebben we dit jaar het duo Danker Jan Oreel - striptekenaar - en Jan Zwemer - historisch tekstschrijver. Zij publiceren het stripboek Zeeland in de Tweede Wereldoorlog. In heldere kleuren en lijnen, in getekende beelden die vaak zo prachtig gedetailleerd zijn dat ze fotografisch aandoen. We krijgen alle grote gebeurtenissen in een notendop, van de Duitse opmars en bezetting, de onderdrukking en Jodenvervolging, tot en met de Slag om de Schelde in 1944 en het voor Schouwen-Duiveland dramatisch verlopen laatste oorlogsjaar. Het is - oordeelt de jury - een inspirerende en aangrijpende manier om het verleden naar het heden te halen. Voor jong en oud.

De jury wilde haar bijzondere waardering voor dit boek laten blijken met een beproefd recept: een Accolade, een prijs die we toekennen naast de drie hoofdprijzen. We kunnen niet allemaal winnaars zijn, maar wij als jury kunnen op deze manier wel onze bewondering en erkentelijkheid uitspreken. Daarom, Danker Jan Oreel en Jan Zwemer, opa Wisse mag dan zeggen: 'Ach m'n kind, zwiegt ervan stille', wij zijn blij dat jullie niet gezwegen hebben en daarom deze **Accolade voor het best verbeelde oorlogsverhaal**, in woord en beeld.

- En dan, om u niet langer in spanning te laten... Nummer drie. Een spannend en beklemmend verhaal over een groep middelbare scholieren in hedendaags Japan. Als er al ouders of grootouders in de zaal zijn die zich wel eens zorgen maken over het facebooken, instagrammen, tiktokken van de jonge generatie, dan zal die zorg er na het lezen van dit boek niet minder op worden. We verplaatsen ons naar Tokio, waar het meisje Mika en de jongen Haru ontdekken hoe echte vriendschap je sterker maakt en gefakete vriendschap zelfs levensbedreigend kan zijn. We werden geraakt door jongeren die het menen als ze zeggen dat ze 'afscheid willen nemen van alle shit in de wereld'. De schrijfster laat met haar roman zien hoe je via vage contacten in appgroepen in een donkere, naar een zeker einde leidende spiraal terecht kunt komen. De roman is een spannende, modern verwoorde reis naar de volwassenheid die oud maar zeker ook jong tot nadenken stemt.

De derde prijs, de Bronzen Zeeuwse Boekenprijs gaat naar Mischa van Broekhoven voor haar roman Bloesemval.

- Nu zijn er uit de lijst van tien genomineerde boeken nog twee over. Voor we bekend maken wie de eerste prijs heeft gewonnen, stel ik beide titels aan u voor.

Allereerst een bundel die we met stijgende verbazing en bewondering hebben gelezen. Een dichtbundel waaraan een jury weinig kan en wil toevoegen. We laten de woorden hun verhaal doen.

De gesprekspartner wordt in dit gedicht aangeduid met een letter, D., de titel is TELLEN:

*D. kijkt graag naar vogels, ik mag mee. Kijk, zeg ik,
een bonte ekster. Nou, zegt D.,
dat is een Vlaamse gaai.*

*En daar, bij de waterkant, zit een jonge
wintertaling. Nou nee, zegt D.
Dat is een smient.*

*Verrijkend is het, vogelkijken. We zijn pas
net begonnen en we hebben er
al vier gezien.*

De jury, beste aanwezigen, deelt het optimisme van de ik-figuur in het gedicht. Er staan in deze bundel zo veel mooie regels, zo veel strofes die tot nadenken stemmen over onze wereld, dichtbij en ver weg. Uit dit boek spreekt de onstuitbare kracht van het weloverwogen woord. Mag ik een warm applaus voor Ester Naomi Perquin en haar bundel Ongevraagd advies.

Dan de tweede genomineerde, die nog in de race is. We varen mee op de Alfons Marie, een Zeeuwse klipper gebouwd in 1901, 33 meter lang, anderhalve meter diepgang, 220 ton in totaal. Een vrouw van staal, kort gezegd. Het boek is geschreven ter gelegenheid van de herdenking van 70 jaar watersnood. De Alfons Marie bevaart de getemde zeearmen en de druk bevaren Westerschelde. Er wordt verteld over de tijd voor, tijdens en na de Ramp van 1953. De vaartocht wordt afgewisseld met afgewogen reportageverhalen over getroffen plaatsen en regio's. We lezen over het door het water overvallen Capelle, waar de namen van de doden in 2004 op een gedenksteen mochten terugkeren. We staan stil bij de van het buitenwater afgesloten landbouwhaventjes aan het Dijkwater op Schouwen-Duiveland, bij een vervuilende scheepsloperij bij Viane en bij een door een Deltadijk verzwolgen scheepswerf bij Paal. We lezen: 'In één nacht tijd werd het dagelijkse leven van bijna een eeuw voorgoed uitgewist.' En ook: 'Die ene nacht in 1953 zette de tijd in één klap in de hoogste versnelling.'

We deinden mee op de robuuste Alfons Marie, ze heeft ons bekoord. Dames en heren, de tweede en laatste genomineerde voor de Zeeuwse Boekenprijs 2023 is Een nieuwe tijd van Corine Nijenhuis.

En dan nu, het slotstuk van deze bijeenkomst.

Dames en heren, de jury is tot een unanieme keuze gekozen. Er waren lange, soms felle discussies. Maar altijd constructief.

De jury kent de Zilveren Zeeuwse Boekenprijs 2023 toe aan de dichtbundel 'Ongehoord advies' van Ester Naomi Perquin.

Het slotstuk, de kroon op het Zeeuwse boekenjaar 2022-2023: De Gouden Zeeuwse Boekenprijs 2023. De jury is blij en trots die hoofdprijs te kunnen overhandigen aan Corine Nijenhuis voor haar boek Een nieuwe tijd, over Zeeland na de Ramp.

Mischa van Broekhoven
Bloesemval
Uiteverij Clavis, 2023

Adriaan Verbrugge
De Gezagscrisis
Boom uitgevers, 2023

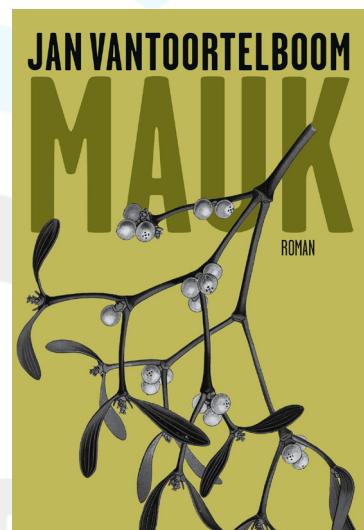
Peter de Boevere
Het Jaar van de Zonderling
de.boevere@hotmail.com, 2022

Lo van Driel
Het ongerijmde leven van Martien Beversluis
Wereldbibliotheek - Park Uitgevers, 2022

Milos Labovic
Lobbyist van Zeeland
Uitgeverij SWP, 2023

Jan Vantoortelboom
Mauk
Uitgeverij Atlas Contact, 2023

Sipko Melissen
Arkadia
Uitgeverij van Oorschot, 2023

Corine Nijenhuis
Een nieuwe tijd
Alfabet Uitgevers, 23

Ester Naomi Perquin
Ongevraagd advies
Uitgeverij van Oorschot, 2022

Jan en Danker Jan Oreel Zwemer
Zeeland in de Tweede Wereldoorlog
Het Paard van Troje, 2023